

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

3-son (4- jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 3 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуротовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Hamroyev Asliddin Umed o'g'li

“GULSHANUL MULUK” (“SHOHLAR GULSHANI”) ASARI – MANG’ITLAR HUKMRONLIGI DAVRI MUARRIXLIGI NAMUNASI 13-18

Bazarbayeva Shohsanam Muratovna

SIRDARYO VILOYATIDA VETERINARIYA SOHASIGA OID ISLOHOTLAR (XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARI) 19-23

Asadova Dilnoza Innatovna

O‘ZBEKISTONDA RAQS SAN’ATI SOHASIDA KADLAR TAYYORLASH MASALASI TARIXI VA BUGUNI 24-28

Ҳайитов Умед Яҳёевич

ЎЗБЕКИСТОН ССР МУВАҚҚАТ ИНҚИЛОБИЙ ҚЎМИТАСИ (МАРКАЗИЙ РЕВКОМ)НИНГ ТАШКИЛ ТОПИШИ ВА ФАОЛИЯТИ 29-34

Омонова Сарвиноз Ориф қизи

ЎЗБЕКИСТОНДА СОВЕТ ДАВРИДА ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ВА СПОРТНИНГ ҲОЛАТИ ... 35-42

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Алимханова Нигора Алимхановна

ТОВАР-МОДДИЙ ЗАХИРАЛАР АУДИТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ 43-52

Mahmudova Dilafruz Hasanovna

KORPORATIV BOSHQARUVNING AYRIM NAZARIY JIHATLARI 53-60

Toxirov Akbarxon Toirxon o'g'li

SANOAT KORXONALARIDA IQTISODIY XAVFSIZLIKNING EKONOMETRIK MODELASHTIRISH 61-69

Меҳмоналиев Улугбек Эркинжон угли

СУЩНОСТЬ ОРГАНИЗАЦИИ СЛУЖБЫ ВНУТРЕННЕГО АУДИТА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ . 70-75

Паязов Мурод Максудович

“ЎЗБЕКИСТОН ТЕМИР ЙЎЛЛАРИ” АЖДА ТРАНСФОРМАЦИЯЛАШ ЖАРАЁНЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИШ МЕТОДИКАСИ 76-86

Шадибекова Дилдор Абдурахмановна

ЛОГИСТИЧЕСКИЙ РЫНОК УЗБЕКИСТАНА И ПРОБЛЕМЫ ЕГО РАЗВИТИЯ 87-92

Malikova Dilrabo, Khudoiberdieva Maftunabonu

INNOVATIVE HR MANAGEMENT: NECESSITY AND METHODS OF APPLICATION 93-99

Мамажоновна Одинахон Алишер қизи

КОРХОНАЛАР БОШҚАРУВИДА ИННОВАЦИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ЖАРАЁНЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНИШ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ 100-106

Nozimov Eldor Anvarovich

ELEKTRON TIJORATNI RIVOJLANISHDA O‘ZBEKISTON VA HORIIY DAVLATLARNING O‘RNI 107-115

Буранова Жазира Эргаш қизи

ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ НА ИНКЛЮЗИВНЫЙ РОСТ ГОСУДАРСТВА 116-120

<i>Худойназаров Фахритдин Хаитович</i> КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ИҚТИСОДИЙ АҲАМИЯТИ	121-127
<i>Бахтиёров Бобур Баходир ўғли</i> ТИЖОРАТ БАНКЛАРИ РЕСУРСЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ ВА БАНК ЛИКВИДЛИЛИГИНИ БОШҚАРИШНИНГ МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ	128-136
<i>Isomitdinova Gulbaxor Kurbonaliyevna</i> O'ZBEKISTON SHAROITIDA INVESTITSIYA RISKLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	137-145
<i>Yuldashev Shadiyor Shuxrat o'g'li</i> OLIY TA'LIM O'QUV JARAYONLARIDA ZAMONAVIY VEB TEXNOLOGIYALARI INTEGRATSIYASI	146-150
<i>Baxtiyrov Asrorbek Azizjon o'g'li</i> TIJORAT BANKNING KREDIT SIYOSATI ASOSLARI, UNING IQTISODIY MOHIYATI	151-159
<i>Saidov Shohruh Mirzo</i> SOCIO-ECONOMIC ANALYSIS OF CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	160-169
<i>Kunduzova Kumrixon Ibragimovna</i> IQTISODIY RIVOJLANISHNING HOZIRGI BOSQICHIDA XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLAR FAOLIYATIDAGI JORIY AKTIVLAR TUSHUNCHASI VA UNING O'RNI	170-177
<i>Inomjon Matkarimov</i> AGROKIMYO BIOKIMYO XIZMATLARI IJTIMOY IQTISODIY SAMARADORLIGINI TA'MINLASHNING SWOT TAHLILI	178-183
09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ	
<i>G'aybullayev Otabek Muxammadiyevich</i> JAMIYATDA ESTETIK MADANIYAT RIVOJLANISHINING FALSAFIY ASOSLARI	184-189
<i>Masharipova Gularam Kamilovna</i> MAHMUD IBN MUHAMMAD IBN UMAR AL-CHAG'MINIYNING «AL-MULAXXAS FI-L-HAY'A» RISOLASINING NUSXALARI VA QOZIZODA RUMIYNING SHARHI	190-198
<i>Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна</i> ФИЛОСОФСКИЕ ВЗГЛЯДЫ ИБН СИНО И ИХ РОЛЬ В УКРЕПЛЕНИИ ДУХОВНО- ЦЕННОСТНЫХ ОСНОВ СОВРЕМЕННОГО РАЗВИТИЯ ЦИВИЛИЗАЦИИ	199-206
<i>Urinov Xushnudjon Abdulomitovich</i> TA'LIM VA KASB-HUNAR ISLOHOTLARI GENEZISI: KASBIY FAOLIYAT VA MEHNATGA MUNOSABATNING TARIXIY SHAKLLANISHI	207-220
<i>Азизкулов Акрам Абдурахмонович</i> ШАРҚШУНОС УИЛЬЯМ ЭРСКИН ТАДҚИҚОТЛАРИДА БОБУРИЙЛАР СУЛОЛАСИ ТАРИХИНИНГ ЁРИТИЛИШИ	221-227
<i>Kenjayev Ulug'bek Muratovich</i> BEFARQLIK HAQIDAGI FALSAFIY FIKRLAR RIVOJI	228-232
<i>G'aybullayeva Laylo Safarboyevna</i> MAHALLADA YOSHLAR SIYOSIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA IJTIMOY-FALSAFIY RIVOJLANISH MASALALARI	233-238

<i>Xo'janova Tamara Jo'raevna</i> YOSHLAR MA'NAVİYATIGA TAHDID VA ULARDAN O'ZINI ONGLI HIMOYA QILISH KO'NIKMALARI	239-245
<i>Jabborova Saodat Sattorovna</i> MA'NAVİY SALOHİYATNING IJTIMOİY TARAQQIYOT MANBAI SIFATIDA XUSUSIYATLARI	246-252
<i>Xusanov G'olib Elmurodovich</i> O'ZBEK OILALARINING RIVOJLANISHIDA AXLOQIY TAFAKKUR MASALALARI	253-257
<i>Azzamxodjaeva Shaхноза Саидматмабoвна</i> МУСУЛЬМАНСКОЕ БОГОСЛОВИЕ, СВЯЩЕННЫЙ КОРАН И ТВОРЧЕСТВО НАВОИ В КОНТЕКСТЕ ФИЛОСОФСКОЙ КОМПАРАТИВИСТИКИ	258-265
<i>O'razov Bobir Baxtiyorovich</i> IJTIMOIY DAVLATNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI: VUJUDGA KELISH SHARTLARI, BELGILARI VA FUNKSIYALARI	266-270
<i>Qunishev Ulug'bek Ulashevich</i> NEMIS KLASSIK FALSAFASIDA JAMIYAT RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI AXLOQIY VA ESTETIK OMILLAR	271-275
<i>Turdiyoboev Bozor Xudoyberdievich</i> ЦИВИЛИЗАЦИЯЛАР ТАРИХИЙ ЯХЛИТЛИК НАМОЁН БЎЛИШ ШАКЛЛАРИ СИФАТИДА	276-282
<i>Kenjayeva Dilrabo Rominovna</i> MARKAZIY OSIYO MUTAFAKKIRLARI TA'LIMOTIDA O'ZLIKNI ANGLASH TUSHUNCHASI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	283-287
<i>Azamatova Gulrukh Islom qizi</i> SOCIOCULTURAL ASPECTS IN KARL POPPER'S PHILOSOPHY IN THE CONTEXT OF MODERN EDUCATION	288-293
<i>Toшпулатова Ширин Мухиддиновна</i> ЭТИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГРАЖДАНСКОЙ СЛУЖБЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	294-302
<i>Yuldasheva Dilorom Yuldashevna</i> SCIENTIFIC ATTITUDE TO CONSCIOUSNESS AND ITS INFLUENCE ON THE FIELD OF EDUCATION	303-307
<i>Bekchanov Xudoybergan O'rinovich, Yusupova Firuza Hajiboy qizi,</i> <i>Yuliyeva Sohiba Shuhrat qizi</i> МАКТАВГАЧА YOSHDAGI KATTA GURUH TARBIYALANUVCHILARDA IJTIMOİY VA KOMMUNIKATIV QOBILIYATNING RIVOJLANISHI	308-314

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

<i>Ткебучава Ирина Георгиевна</i> ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ	315-320
<i>Ikromxonova Firuza Ikromovna, Jazira Nursultanqizi</i> TIPOLOGIK TAHLIL - KOMPOZITSIYA VA JANR (TARIXIY ASARLAR MISOLIDA)	321-327

Ashurova Maftuna Asqar qizi

LINGUACULTURAL PECULIARITIES OF THE CONCEPT “HAPPINESS” IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES 328-334

Mustafayeva Saodat Burxanovna

SALIM ASHUR SHE’RLARIDA LINGVOMADANIY BIRLIKLAR VOSITASIDA VOQELIKNI BADIY TALQIN ETISH 335-340

Abdulxayeva Nodirabegim Ixtiyorjon qizi

DRAMATIK ASARLARNI TARJIMA QILISHDA LEKSIK-SEMANTIK, LINGVOKULTUROLOGIK MASALALAR 341-346

Xajiyeva Dilfuza Adambayevna

FOLKLOR VOSITALARINING ZAMONAVIY ADABIYOTDAGI O’RNI VA O’RGANILISHI 347-351

Jumanova Sevara Xolmurod qizi

KIYIM KECHAK NOMLARI TILNING BOYISH MANBAI SIFATIDA 352-356

Hojaliyev Ismail Tadjibayevich, Ismailova Sayyora Tolkinovna

MATN NAZARIYASINING SHAKLLANISHI 357-366

Abdullaev Ulmasbek Khairullayevich

LITERARY WORKS AS THE MOST IMPORTANT AND WELL-ACCLAIMED COMPONENTS OF THE CULTURAL HERITAGE OF THE NATION 367-370

Maxmudova Fotima Maqsud qizi

TYPES OF MEDIA TEXT LANGUAGE 371-375

Maxmudova Zuhra Maqsud qizi

BADIY TARJIMANING TILSHUNOSLIKDAGI AHAMIYATI 376-380

Davronova Zulfiya Boboyevna

UZBEK- FRENCH RELATIONS AS A BINDING PART OF INTERNATIONAL CULTURAL AND HISTORICAL EXPERIENCE 381-386

Hakimova Dilrabo Yo’ldoshovna

TERMINOLOGIYA SOHASINING TARIXI VA DOLZARB MUAMMOLARI XUSUSIDA 387-392

Мадрахимов Тулибай Абдукаримович

СЎЗЛАШУВ НУТҚИНИНГ ТИЛ ФУНКЦИОНАЛ ВАРИАНТЛАРИ ОРАСИДА ТУТГАН ЎРНИ 393-395

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР

Ergashev Ikrom Abdurasulovich

SOLIQ INTIZOMINI BUZISH BILAN BOG’LIQ HUQUQBUZARLIKLAR UCHUN JAVOBGARLIKNING AYRIM JIHATLARINING ILMIY-NAZARIY TAHLILI 396-402

Куатбек Гулнар Куатбековна

ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ТРАНСПАРЕНТНОСТИ ПРЕДСТАВИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ МЕСТНОЙ ВЛАСТИ 403-409

Jurayev Dilmurot Mukhtarovich

ANALYSIS OF THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN ON ALTERNATIVE RESOLUTION OF DISPUTES ARISING FROM ADMINISTRATIVE AND PUBLIC LEGAL RELATIONS 410-415

Mirakhmedova Fazilat Khokim kizi

CRIMES OF MANUFACTURING AND SELLING PHARMACEUTICALS IN A WAY TO DANGER THE LIVES AND HEALTH OF INDIVIDUALS (Evaluation of Türkiye and Uzbekistan legal system) 416-428

Касимов Нодиржон Содикжонович

ҚАСДДАН ОДАМ ЎЛДИРИШ ЖИНОЯТЛАРИНИНГ УМУМЙ ВИКТИМОЛОГИК ПРОФИЛАКТИКАСИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ 429-438

Кутыбаева Елизавета Дуйсенбаевна, Есенбаев Джанибек Таирович

ЭКОЛОГИК ТУСДАГИ ФАВҚУЛОДДА ВАЗИЯТЛАРДАН МУҲОФАЗА ҚИЛИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ 439-445

Джалилов Сардор Шавкатович

ҲУҚУҚ МАНБАЛАРИ ВА НОГИРОНЛИГИ БЎЛГАН ШАХСЛАРНИНГ ҲУҚУҚЛАРИНИ КОДИФИКАЦИЯ ҚИЛИШ ЖАРАЁНИ 446-453

13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Mirzayev Qodir Toirovich

ZAMONAVIY XOR SAN'ATI TA'LIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 454-458

Васильченко Ольга Анатольевна

ИСТОРИЯ И МЕТОДОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОГО ИСКУССТВА В УЗБЕКИСТАНЕ 459-463

Эрназаров Алишер Эргашевич, Бекмурадов Зариф Хуррамович

ЎҚУВ МАШҒУЛОТЛАРИНИНГ МОДУЛЛИ ВА ЛОЙИХАЛАШТИРИЛГАН ТУРЛАРИ ҲАМДА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ 464-470

Mattiyeva Feruza Begmatdulobovna

TARJIMONLIK MALAKASINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLINGVISTIK VA DIDAKTIK XUSUSIYATLARI 471-477

Jurayev Bobomurod Tojiyevich

ABU ALI IBN SINO QARASHLARIDA TA'LIM-TARBIYA MASALALARI 478-482

Umurova Ma'rifat Yoshiyevna

XALQ QO'SHIQLARI VATANPARVARLIK TUYG'USINI RIVOJLANTIRISH VOSITASI SIFATIDA 483-486

Raxmanova Dildora Abdulxamid qizi

INGLIZ TILIDA AKADEMIK YOZUV TUSHUNCHASI VA UNING TALABALAR ILMIY FAOLIYATIDAGI AHAMIYATI 487-492

Rajabiy Aziz Xasanovich

VOKAL ARTISTI FAOLIYATIDA SAHNA MAHORATINING O'RNI 493-497

Omanov Rashid Sherqobilovich

O'QUVCHILARDA EKOLOGIK TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH JARAYONLARINI TO'G'RI TASHKIL ETISH 498-501

Салимов Ақром Хайитович

БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРДА ОИЛА, МАҲАЛЛА ВА МАКТАБ ҲАМКОРЛИГИНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ АФЗАЛЛИКЛАРИ 502-507

Mamatmurodov Sharofjon Khudoyarovich

TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING O'RNI 508-514

Ли Екатерина Владимировна

СИНЕРГЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ИННОВАЦИЙ И ИННОВАЦИОННОЙ

ДЕЯТЕЛЬНОСТИ 515-523

Ахмедова Нафиса Исаходжаевна, Азаматов Абдулло Исахўжа ўғли, Лутфуллина Румия Анваровна

ЁШ ТЕННИСЧИЛАРНИНГ ЖИСМОНИЙ ТАЙЁРГАРЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА
ҲАРАКАТЛИ ЎЙИНЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ 524-533

Очилова Мехрибон Суратовна, Хамроева Феруза Асроровна

АНАЛИЗ СОВРЕМЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПЛАТФОРМ И ИХ

КЛАССИФИКАЦИЯ 534-541

Amonov Mirjon Namozovich

IJTIMOIY PEDAGOGIK FAOLIYAT VA UNING ASOSIY FUNKSIYALARI 542-547

Sharipov Habibullo Abduqahhorovich

TALABALARNING IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISHDA MUSTAQIL TA'LIMNING O'RNI VA
AHAMIYATI 548-552

Yaxiyaxonova Muxiba Maxmudjonovna

RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING IT SAVODXONLIGINI
OSHIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH 553-560

Xakimova Gulshan Abdusalilovna

JISMONIY TARBIYA VOSITALARI ORQALI YOSH BOLALARNI SIFATLARINI
TARBIYALASH 561-565

Nazarov Rustam Irkinovich

TECHNOLOGY FOR DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS IN HIGHER
TECHNICAL EDUCATION FIELDS (IN THE EXAMPLE OF ENGLISH LANGUAGE) 566-570

Muqimova Fotima Abduqaxor qizi, Muqimova Zuxra Abduqahor qizi

CHIZMACHILIK DARSLARIDA O'QUVCHILARNING GRAFIK SAVODXONLIGINI
RIVOJLANTIRISHDA O'YINLI TEXNOLOGIYALADAN FOYDALANISHNING
AFZALLIKLARI 571-576

Sulaymanova Dildora Nazarovna, Giyasova Shaxnoza Abdurafikovna

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING KREATIV TAFAKKURINI LOYIHAGA ASOSLANGAN O'QITISH
VOSITASIDA RIVOJLANTIRISH MODELI 577-585

Usmonova Matluba Nosirovna

O'QUVCHILARDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARNI TARBIYALASH
METODIKASINING KREATIV PEDAGOGIK YONDASHUVI 586-590

Ustaev Abdurazzoq Qurbonovich

MILLIY KURASH SPORT TURINING FUNKSIYALARI VA MAQSADGA ERISHISHDAGI
VOSITALARI 591-596

Shoimqulova Nigina Xolmurodovna, Yadigarova Sitara Bahromovna

ADDRESSING CHALLENGES IN TEACHING ENGLISH IN CENTRAL ASIAN COUNTRIES: A
SCHOLARLY EXAMINATION 597-603

Yeshanov Marat Urazaliyevich

INGLIZ TILINI O'QITISHDA BO'LAJAK CHET TILI O'QITUVCHILARINING KOMMUNIKATIV
KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA PRAGMATIKANING AHAMIYATI
LANGUAGE] 604-616

*Tursunova Shahnoza Bekchanovna*JAMOATCHILIK FIKRINI SHAKLLANTIRISHDA JAMOATCHILIK BILAN ALOQALARNING
O'RNATISH 617-622*Atoyeva Gulshoda Rabimovna*

OILADAGI ZO'RAVONLIKNING O'SMIR XULQIGA PSIXOLOGIK TA'SIRI 623-628

Musinova Ruxshona Yunusovna, Qurbonova Aziza Davlat qizi

JABRLANUVCHI SINDROMI, UNING ASOSIY SABABLARI VA BELGILARI 629-635

*Jamolova Mokhigul Bakhtiorovna*METHODS OF DEVELOPING THE CRITICAL THINKING ABILITY OF PRIMARY CLASS
STUDENTS THROUGH FAIRY TALES 636-641

Musinova Ruxshona Yunusovna

Sharof Rashidov nomidagi SamDU psixologiya kafedrası dotsenti

Qurbonova Aziza Davlat qizi

Sharof Rashidov nomidagi SamDU psixologiya kafedrası magistranti

JABRLANUVCHI SINDROMI, UNING ASOSIY SABABLARI VA BELGILARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada jabrlanuvchi sindromining psixologik xususiyatlari alohida ko'rib chiqiladi va ularning kelib chiqish sabablari haqida ma'lumot berilgan. Bundan tashqari "Jabrlanuvchi" va "sog'lom odam" o'rtasidagi asosiy farqlar, uning o'zi va hayoti uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olishdan qo'rqishi, va doimo qochib ketishi yoki bu mas'uliyatni boshqa birovga yuklashi haqida ham ta'kidlab o'tilgan.

Tayanch so'zlar: Jabrlanuvchi sindromi, jabrlanuvchi kompleksi, qutqaruvchilar; mazoxistik, passiv-agressiv xususiyatlar, o'z-o'zini yo'q qiladigan xatti-harakatlar, ayblash o'yini, ikkilamchi daromad.

Musinova Rukhshona Yunusovna

Associate professor of the Department of psychology
Samarkand state University named after Sharaf Rashidov

Qurbonova Aziza Davlat qizi

Graduate student of the Department of Psychology of
SamSU named after Sharof Rashidov

VICTIM SYNDROME, ITS MAIN CAUSES AND SYMPTOMS

Abstract. This article separately examines the psychological features of victim syndrome and provides information about the reasons for their occurrence. Also, the main difference between a "victim" and a "healthy person" is that he is afraid to take responsibility for himself and his life and always runs away or shifts this responsibility to someone else.

Key words: victim syndrome, victim complex, psychological trauma, low self-esteem, overprotection, family situation, situational failure.

Мусинова Рухшона Юнусовна

Доцент кафедры психологии Самгу им. Шарафа Рашидова

Курбанова Азиза Давлетовна

Магистрант кафедры психологии Самгу им. Шарафа Рашидова

СИНДРОМ ЖЕРТВЫ, ЕГО ОСНОВНЫЕ ПРИЧИНЫ И СИМПТОМЫ

Аннотация. В данной статье отдельно рассматриваются психологические особенности синдрома жертвы и приводятся сведения о причинах их возникновения. Также основное отличие «жертвы» от «здорового человека» состоит в том, что он боится взять на себя ответственность за себя и свою жизнь и всегда убегает или перекладывает эту ответственность на кого-то другого.

Ключевые слова: синдром жертвы, комплекс жертвы, психологическая травма, низкая самооценка, гиперопека, семейная ситуация, ситуационная неудача.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI1Y2024N90>

Jabrlanuvchi sindromi bilan ogʻrigan odamlar doimo hayotlarida sodir boʻlayotgan “yomon narsalar” haqida shikoyat qiladilar. Ular voqealar rivojini nazorat qila olmasliklariga ishonishganligi sababli, ular uchun masʼuliyatni his qilmaydilar. Bir lahzada ular oʻzlarini jabrlanuvchi sifatida koʻrsatishadi hamda bir zumda jabrdiydalarga aylanishadi, ularga yordam berishga harakat qilayotgan odamlarni esa xafa qilishadi.

Jabrlanuvchi ruhiyatiga ega boʻlgan odamlar boshqalar bilan muloqot qilishda passiv-agressiv xususiyatlarni namoyon qiladilar. Ularning xulq-atvori oʻzini oʻzi magʻlub qiladigan yoki masochistik xususiyatga ega. Jabrlanuvchi uslubi munosabatlar uslubiga aylanadi — hayotni tasdiqlovchi faoliyat: Men baxtsizman, shuning uchun men degan shior bilan hayot kechirishadi.

Siz har doim oʻzini qurbondek tutadigan odamlarni bilasizmi? Boshiga yomonlik tushganda boshqalarni ayblaydigan odamlarchi? Va ular oʻz oilasini, sherigini, ishdagi hamkasblarini yoki oʻzlari qurbon boʻlayotgan narsalarni ayblashadimi?. Va agar siz ularga yordam berishga urinib koʻrgan boʻlsangiz, ularni boshdan kechirayotgan muammolardan “qutqarish” mashaqqatli jarayon boʻlishi mumkinligini bilib oldingizmi? Siz taklif qilayotgan har bir maslahatning chetga surilishi yoki rad etilishidan, koʻpincha mensimaslikdan nafratlanasizmi? Agar ushbu kuzatishlardan birortasi qoʻllanilsa, siz jabrlanuvchi sindromidan aziyat chekadigan odamlar bilan shugʻullanishingiz mumkin

Amerikalik psixolog Otto Fenichel oʻzining “Nevrozning psixoanalitik nazariyasi(1945)” kitobida jabrlanuvchi ruhiyatiga ega boʻlgan odamlar haqida “Ular har doim oʻzlariga bogʻliq boʻlmagan holatlar tufayli hayotlarida sodir boʻlayotgan “yomon narsalar” haqida shikoyat qiladigan odamlardir. Ularga hech narsa toʻgʻri kelmaydi. [1;47-b] Qayerga bormasin, muammo ularni kuzatib boradi. Bu ular uydirma aytyapti degani emas. Aksincha, ularning hikoyalarida doimo haqiqat bor. Yomon narsalar hammamiz bilan sodir boʻladi; bu hayot. Bu gulzor emas. Ammo bizning oldimizga keladigan qiyinchiliklarni yengishning koʻplab usullari mavjud. Koʻpchiligimiz hayotdagi toʻsiqlarga duch kelganimizda, ularga qarshi biror narsa qilamiz va u bilan davom etamiz. Ammo jabrlanuvchi ruhiyatiga ega odamlar bunga qodir emas. Ularning hayotga salbiy qarashlari har bir omadsizlikni katta dramaga aylantiradi. Hatto ularning maʼlumotni oʻzlashtirish usullari tartibsizlik va stressni keltirib chiqaradi” deb aytib oʻtgan.

Jabrlanuvchi ruhiyatiga ega boʻlgan odamlar boshqalar bilan oʻzaro munosabatlarida passiv-agressivdir. **Passiv-tajovuzkor uslub** — bu gʻazabni ochiq tan olmasdan yoki uning manbasiga toʻgʻridan-toʻgʻri qarama-qarshilik qilmasdan, xohlagan narsaga erishishning juda nozik, bilvosita yoki sahna ortidagi usuli (APA, 2000; Millon, 2004). [2; 67-b] Oʻzini kuchsiz his qiladigan odamlar odatda passiv-agressiv rejimga murojaat qilishadi. Ular oʻzlarining gʻazablarini toʻgʻridan-toʻgʻri tan olishda qiynalganlari uchun (oʻzlari haqida his qilishlarini hisobga olgan holda), ular boshqalarning ehtiyojlariga yuzaki mos keladigan koʻrinadi, lekin passiv qarshilik koʻrsatish boʻyicha mutaxassislardir.

“Ayb oʻyini” qurbonlar repertuarining bir qismidir. Garchi har qanday vaziyat boʻlishidan qatʼi nazar, oʻz harakatlariga masʼul boʻlsalar-da, ular nima uchun harakatlari ish bermasligiga bahona topishda juda qobiliyatli boʻlishadi.

“O‘z yo‘lini topishning keng tarqalgan usuli bu turli xil hissiy shantajlar orqali boshqalarni aybdor his qilishdir “ , — deydi ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy fanlar sohasidagi amerikalik olim Gerbert Aleksandr Simon o‘zining 1996-yil bosmadan chiqqan “Understanding and Dealing with Manipulative People” kitobida. “Ular so‘kishadi, orqaga chekinadilar, xijolat tortadilar, uzr so‘raydilar va yolg‘on gapirishadi. Ularning aralash xabarlarini jo‘natishdagi iste‘dodi boshqalarni qo‘rqitmaydi. Bu odamlar bilan biz hech qachon nima aytilganiga yoki nima kutilayotganiga to‘liq ishonch hosil qila olmaymiz.

Bu xatti-harakat o‘z-o‘zidan mag‘lub yoki masochistik xususiyatga ega. Go‘yo jabrlanuvchi sindromi tutqichidagi odamlar jarohat olish jarayonini mamnuniyat bilan qabul qilishadi va muammoli vaziyatlar yoki munosabatlarga jalb qilinadi. Ular o‘zlarining farovonligi uchun muhim vazifalarni bajara olmaydilar. Ular umidsizlik, muvaffaqiyatsizlik yoki noto‘g‘ri munosabat bilan yakunlanadigan odamlar va vaziyatlar bilan bog‘lanib, hatto yaxshiroq variantlar aniq bo‘lsa ham, muvaffaqiyatsizlikka duch kelishadi. Ular zavq olish imkoniyatlarini rad etadilar yoki o‘zlarini zavqlanayotganlarini tan olishni istamaydilar. (Millon, 2004). Ular doimiy va zararli xulq-atvorga ega bo‘lib, uning ekstremal ifodasida mast holda avtomobil haydash, haddan tashqari chekish, giyohvand moddalarni iste‘mol qilish, obsesif qimor o‘yinlari, xavfli jinsiy aloqa, o‘z-o‘zini jarohatlash va o‘z joniga qasd qilish kabi holatlar kiradi.

Jabrlanuvchi va qutqaruvchi sikli jabrlanuvchi ruhiyatiga ega odamlar uchun xavfli joydir. Ular har doim eng yomon narsaga tayyor bo‘lishlari kerak, chunki u ularga zarar yetkazadigan odamlar bilan to‘la. Bu jabrlanganlar, qurbonlar va vaqti-vaqti bilan qutqaruvchilarning og‘ir muhitidir. Ularning nazorat o‘chog‘i tashqi ko‘rinishda bo‘lishi mumkin, ya‘ni ular odamlar bilan sodir bo‘layotgan voqealar ularning nazorati ostida bo‘lmagan voqealarga bog‘liq deb hisoblashadi. “ Taqdir yoki tasodif, birinchi navbatda, ularning hayotidagi voqealarni belgilaydi”, - deydi ijtimoiy o‘rganish nazariyasini ishlab chiqish va nazorat o‘chog‘i bo‘yicha tadqiqotlar bilan mashhur bo‘lgan amerikalik psixolog Julian B. Rotter. [3;77-b]

Bunday e‘tiqod tizimi jabrlanuvchining ruhiyatiga juda mos keladi. Ushbu dunyoqarashning salbiyligini kuchaytirish uchun jabrlanuvchi mentalitetiga ega bo‘lgan odamlar boshqalarni qanday qo‘zg‘atishni bilishadi (garchi bu ongli jarayon bo‘lmasa ham). Ular boshqalarni o‘zlari yaratgan hissiy girdobga tortib, shaklni o‘zgartirish qobiliyati bilan ularni muvozanatdan saqlash qobiliyatiga ega. Bir lahzada ular o‘zlarini jabrlanuvchi sifatida ko‘rsatishadi; Keyingi paytda ular qurbonlarga aylanib, ularga yordam berishga harakat qilayotgan odamlarga zarar yetkazishadi.

Jabrlanuvchi, qurbon, qutqaruvchi: bu juda tartibsiz jarayon (Schaef, 1986; Zimmeroff, 1989). Jabrlanuvchi sindromiga moyil bo‘lgan odamlar, shuningdek, manipulyatsiya ustalari bo‘lib, ular bilan o‘zaro munosabatlarni g‘azablantirishi mumkin. Go‘yo ular odamlarni o‘zlariga yordam berishga taklif qilishadi, faqat keyinchalik ularning qutqarish urinishlari behuda ekanligini isbotlash uchun. Jarohatga haqorat qo‘shish uchun, ular juda yaxshi narsalarni ostin-ustun qilib, bo‘ljak qutqaruvchilarning yordam berishga urinishlari ularga zarar yetkazayotganini da‘vo qilishadi. Bu ularning xatti-harakatlariga shunday ta‘sir qilishi mumkinki, bu haqiqatda bu umidlarning bajarilishiga olib keladi (Berri va Beyker, 1996; Maher, Zins va Elias, 2006; Doerner va Lab, 2011). [4;102-b]

Nima uchun bunday yo‘l tutishlarini so‘rashganda, ularning “o‘z sabablari bor” deb javob berishadi. Agar tushuntirish uchun so‘ralsa, ularning (hech bo‘lmaganda yuzaki) noaniq xatti-

harakatlarining “sabablari” ko‘pincha chalkash va tushunarsiz ko‘rinadi. Jabrlanuvchi sindromi bilan og‘rigan odamlar nima uchun o‘zlarini bunday tutishlari aniq emas. Ular o‘z-o‘zini buzish xatti-harakatlarining sabablari haqida faqat cheklangan tushunchaga ega. Va hatto sabablar aniq bo‘lsa ham ular nima aytilayotganini eshitishni xohlamaydilar. Ular o‘zlarining chalkashliklarida qolishni afzal ko‘rishadi. Bu ularning xulq-atvorini juda hayratlanarli va bezovta qiladigan narsadir.

Qurbonlarning yuksak dramatik iste’dodlari odamlarni o‘ziga o‘t yonayotgan kuya kabi tortadi. Ularning doimiy dahshatli holati boshqalarda altruistik motivlarni keltirib chiqaradi. Doimiy yordam so‘rashga e‘tibor bermaslik qiyin. Biroq, aksariyat hollarda, berilgan yordam qisqa muddatli bo‘ladi. Olovda kuya kabi, yordamchilar tezda yonib ketishadi; jabrlanganlarning ayanchli ahvolini yengillashtirish uchun hech narsa ish bermayotganga o‘xshaydi; yaxshi tomonga harakat yo‘q. Qutqaruvchilarning har qanday harakatlari e‘tiborga olinmaydi, kamsitiladi yoki dushmanlik bilan kutib olinadi. Qutqaruvchilarning hafsalasi pir bo‘lib ketishlari ajablanarli emas (Worschel, 1984; Kets de Vries, 2010). [5;85-b]

Albatta, asosiy savol bu “jabrlanganlar” nima uchun birinchi navbatda yordam so‘rashdi? Ular haqiqatan ham yordam olishni xohlaydilar? O‘zlari uchun qazishda davom etadigan cheksiz teshiklarni hisobga olsak, ular shunchaki e‘tiborni qidirayotgan bo‘lishi mumkin. Va hatto salbiy e‘tibor umuman e‘tibor bermaslikdan yaxshiroqdir. Biz jabrlanuvchining uslubi hayotni tasdiqlovchi faoliyatga qanday munosabatda bo‘lishini ko‘ramiz: men baxtsizman, shuning uchun men ham shundayman. Bu jabrlanuvchi sindromiga moyil bo‘lgan odamlar uchun odatiy ssenariydir.

Qurbonlik bilan har doim **“ikkilamchi daromad”** degan savol tug‘iladi, bu hodisa xizmat ko‘rsatish sohasidagi odamlarga juda tanish. **Ikkilamchi daromadlar** — bu jabrlanuvchining baxtsizligidan olingan tashqi va tasodifiy afzalliklar, garchi ko‘rib chiqilayotgan shaxs ulardan ongli ravishda xabardor bo‘lmasa ham (Freyd, 1926 & 1959; Fenichel, 1945; Leahy, 2001).

Ikkilamchi daromad — bu odamlar muammoni yengmaslikdan oladigan “foydalar”. Ular e‘tibor, mehr, ish haqi, dori vositalaridan foydalanish va ularga hamroh bo‘lgan boshqa rag‘batlarning foydali ta’siri tufayli shaxsning muammolari saqlanib qolganda paydo bo‘ladi. Ba’zida odamlar bu ikkilamchi daromad manbalarini bilishadi, lekin ko‘pincha ular bu psixologik jarayon sodir bo‘layotganini tushunishmaydi. Ularga jarohatdan qanday foyda olish yo‘llarini ko‘rsatish kerak.

Odamlar ikkinchi darajali daromadga murojaat qilishadi, aks holda mutlaqo mantiqsiz bo‘lib ko‘rinadigan narsadan foyda olishadi. Obyektiv nuqtai nazardan, ikkilamchi daromad hayotiy vaziyatni rivojlantirmasa ham, subyektiv ravishda erishiladigan foyda tufayli buni amalga oshirishi mumkin. Ikkilamchi daromad odamlarning nima uchun disfunktsional xulq-atvor namunalarida qolib ketishlarini, nima uchun ular o‘zlarining baxtsizligida davom etishlarini va narsalarni yaxshi tomonga o‘zgartirmasliklarini tushuntirishning muhim mexanizmidir. Ba’zi odamlar hissiy disfunktsiyadan buzuq zavq olishadi. Biroq, odamlar odatda ikkinchi darajali daromadni bilishmaydi. Bu “qurbonlar” ongli ravishda manipulyatsiya qilishmaydi yoki o‘zlarining qayg‘ularini soxtalashtirishmaydi. Ularning qashshoqliklari juda real va uni ushlab turish sabablari ulardan yashiringan. Ikkilamchi daromad qurbonlikka olib keladigan muhim omil bo‘lishi mumkin. Afsuski, bu juda yaxshi tushunilmagan jarayon va uni noto‘g‘ri qilish bilan aralashtirish mumkin. Psixologiklar shuni aytadiki, odamlar o‘ziga xos

xulq-atvor namunalarini takrorlashganda, ular ulardan qandaydir foyda olishlariga amin bo'lishimiz mumkin.

Jabrlanuvchi rolini o'ynash turli xil ongsiz ehtiyojlarni qondirishi mumkin. "Bechora men" kartasi boshqalarning achinishini, hamdardligini va yordam takliflarini keltirib chiqaradi. E'tiborga olinishi va tasdiqlanishi yoqimli, boshqalar bizga e'tibor qaratganda o'zini yaxshi his qiladi va bizning qaramlik ehtiyojlarimiz qondirilishi yoqimli his uyg'otadi.

Jabrlanuvchi bo'lish — qiyin hayotiy masalalarni so'roq qilmaslik uchun ajoyib bahona. Biz passiv bo'lib qolamiz va o'z harakatlarimiz uchun javobgarlikni o'z zimmamizga olmaymiz. Biz boshqalarni o'zimiz javobgar bo'lgan xatti-harakatlarda ayblash uchun qurbonlikdan panoh topishimiz mumkin. Bu, ayniqsa, jozibali, chunki hayotdagi xatolar uchun boshqalarni ayblash kataral ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Biz hech qachon qayg'u uchun javobgarlikni kimgadir yoki boshqa narsaga o'tkazish bilan birga keladigan yengillik hissini e'tiborsiz qoldirmasligimiz kerak. Ushbu taktikaga murojaat qilish nisbatan past xavfli taklifdir. Biz tavakkal qilishimiz shart emas.

O'zini qurbon qilishga tayyor bo'lish bizning tajovuzkor moyilliklarimiz uchun juda samarali himoyadir. Ayb o'yini nochorlikni o'z-o'zini himoya qilish-passivlik va faollik bilan birlashtiradi. Dunyo jirkanch narsalar sodir bo'lishi mumkin bo'lgan xavfli joy sifatida qabul qilinganligi sababli, qurbonlik sindromidan aziyat chekadigan odamlar o'zlarini boshqalarning muqarrar tajovuzlaridan himoya qilish uchun bu yashirin tarzda zarba berishadi.

Qashshoqlik dengizida suv bosishning boshqa afzalliklari ham bor. Baxtsizlik sheriklikni yaxshi ko'radi, ya'ni baxtsiz odamlar o'zlarining nozikliklarini baham ko'radigan boshqalardan tasalli topadilar. Jabrlanuvchi ongiga ega bo'lgan odamlar boshqalarni o'ziga jalb qiladi.

Biz yolg'iz emasligimiz hissi birdamlik, qo'llab-quvvatlash va o'zaro bog'liqlik tuyg'usini yaratadi. Ehtimol, biz ham "oq ritsar"ning amalga oshishini va bizga baxtsizlikdan xalos bo'lish uchun yashirin istakni rivojlantirmoqdamiz — hech bo'lmaganda vaqtincha qurbon, qutqaruvchi sikl takrorlanmaguncha.

Shunday qilib, jabrlanuvchi rolini o'ynash yengish strategiyasi, manipulyatsiya shakli va diqqatni jalb qilish vositasining kombinatsiyasi bo'lishi mumkin. Albatta, boshqalarning "jabrlanuvchi"ni qo'llab-quvvatlashning chegarasi bor.

Jabrlanuvchi mentalitetiga yopishib qolgan odamlar bu o'z-o'zini yo'q qilish siklidan chiqib keta oladimi? Qanday qilib ularga o'z tafakkuridan ustun turishga yordam berish mumkin? Ular dizayn bo'yicha yashashni boshlashlari mumkinmi?

Jabrlanuvchi rolini o'ynashni yaxshi ko'radigan odamlar o'zlariga singdirilgan e'tiqodlariga qarshi turishlari va qutqaruvchini boshqa joydan qidirmasdan, mas'uliyatni o'z zimmalariga olishni va o'zlariga g'amxo'rlik qilishni o'rganishlari kerak. Jabrlanuvchi sindromiga moyil bo'lgan odamlarga o'z dizayni bo'yicha yashashga yordam berishda, ular hal qilib bo'lmaydigan muammoni saqlab qolishdan qandaydir foyda ko'radimi yoki yo'qligini so'rash foydali bo'lishi mumkin. Agar ular buni hal qilishsa, nima yo'qotishadi?

Bu ularga g'alati savol bo'lib tuyulishi mumkin, ammo ular javob berishga harakat qilganlarida, ular azob-uqubat ularning shaxsiyatining muhim qismiga aylanganini tushunishlari mumkin. Agar ular boshqalar bilan munosabatda bo'lishdan voz kechishsa, ularning hayoti qanday bo'lar edi? Ularning hozirgi holatiga qo'shilgan ikkilamchi yutuqlarni tan olish o'z-o'zini anglash yo'lidagi birinchi qadam bo'lishi mumkin. Ular o'z baxtsizliklariga

ega ekanligini tushunish uchun jabrlanuvchining fikrlash tarzidan azob chekayotgan odamlar kerak.. Ular bunga qanchalik hissa qo'shayotganini kamdan-kam bilishadi.

Odamlarga o'zlarining qurbonlari ruhiyatini yengishga yordam berish ularning shaxslararo munosabatlarining tabiati va sifatini sinchkovlik bilan tahlil qilishni talab qiladi (Ochberg va Willis, 1991). [6;98-b] Jabrlanuvchilar ishdagi ikkilamchi daromad mexanizmlarini tushunishni va ular haqida ochiq gapirishni o'rganganlaridan so'ng, ular behush mexanizmlar o'z muammolarining asosi bo'lganligini tushunish osonroq bo'lishi mumkin. Yaqinroq tekshirish ularga bu o'z-o'zini yo'q qiladigan naqshlarni saqlab qolgan narsa ikkinchi darajali daromad ekanligini tushunishga imkon beradi. Bu ular o'z-o'zini yo'q qilish sikllarida qolib ketishdan ko'ra, hayotning boshqa yo'llarini topishning muqobil usullarini o'rganadigan sayohatning boshlanishi bo'ladi.

Biroq, jabrlanuvchilarga eng yaxshi yordam beradigan narsa bu o'zini o'zi sog'lomlashtirish tushunchasini rivojlantirishdir. Ular o'zlarining qurbon bo'lgan imijini bilishlari va uni yanada konstruktiv narsaga almashtirishlari kerak. Bunday o'zgarish kognitiv va hissiy jihatdan qayta yo'naltirishni, o'zlari haqida yangi fikrlash usullarini talab qiladi. Ular o'zlarini shahid deb tasavvur qilishdan voz kechishlari kerak, chunki nochorlikka asoslangan shaxsiyat endi qabul qilinmaydi. Ular o'zlarini yaxshi his qilishni o'rganishlari kerak. Biroq, yangi shaxsiyat va munosabatni shakllantirish vaqt talab etadi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, jabrlanuvchining pozitsiyasi ushbu sindromga moyil bo'lganlar uchun qulaydir va qoida tariqasida, bunday odamlar kamdan-kam hollarda tashqi yordamlarsiz o'zlarining qulay zonalarini tark etishadi. Afsuski, ba'zi odamlar faqat og'ir vaziyatdan keyin yordam so'rashadi. Biroq, boshqalar uchun sabr kosasi dramatik hodisalarsiz ham tugaydi. Shu sababli, qurbonlik sindromidan xalos bo'lishning eng ishonchli usullaridan biri bu unga moyil bo'lgan odamni mutaxassis bilan maslahatlashishga ko'ndirishdir. Sobiq jabrlanuvchi uchun asosiysi, faqat u o'z hayoti uchun javobgar ekanligini va u o'ziga mos kelmaydigan narsani o'zgartirishga qodir ekanligini tushunishdir.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Freud, S. (1959). Inhibitions, symptoms, and anxiety. In J. Strachey (Ed. & Trans.) The Standard Edition of the Complete Psychological works of Sigmund Freud (Vol. 20, pp. 75-175). London: Hogarth Press, 1926.
2. Harris, M. J. Bullying. (2009). Rejection and Peer Victimization: A Social Cognitive Neuroscience Perspective. New York: Springer.
3. Hawker, D.S.J., and Boulton, M. J. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: a meta-analytic review of cross-sectional studies.
4. Rotter. J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. Psychological Monographs, 80 (1, Whole No. 609).
5. Schaef, A. W. (1986). Co-dependency: Misunderstood-mistreated. New York: Harper and Row.
6. Seligman, M. E. P. (1975). Helplessness: On depression, development and death. SanFrancisco: W. H. Freeman.
7. Simon, G. K. (1996). In Sheep's Clothing: Understanding and Dealing with Manipulative People. Little Rock: A. J. Christopher & Company.
8. Worchel, S. (1984). The darker side of helping. In E. Staub et al. (Ed.). The development and maintenance of prosocial behavior. New York: Plenum.

10. Zimberoff, D. (1989). Breaking Free form the Victim Trap: Reclaiming your Personal Power. Issaquah: Wellness Press.
11. Zur, O. (1994). Rethinking "Don't Blame the Victim": Psychology Victimhood. Journal of Couple Therapy, 4 (3/4), 15-36.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 3 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).